

9. PŘEDNÁŠKA: DALŠÍ ODVĚTVÍ PRŮMYSLU

JH 2020

ZPRACOVATEL SKÝ PRŮMYSL

Rozdílná vyspělost, produktivita práce – rozdíly v hosp. vyspělých a méně vyspělých zemích

Rozhodujícím článkem byla průmyslová velkovýroba x dnes spíš malé a střední podnikání

V rozvojových zemích – řemeslná výroba – velký počet zaměstnanců, ale celosvětový podíl na výrobě minimální

Průmyslová výroba rozdílná podle významu a velikosti svých základních jednotek

Jednotlivá odvětví a obory se skládají z řady územně oddělených provozoven

Prostorové rozložení se odlišuje od členění organizačního či odvětvového

Měření průmyslové výroby problematické (viz minule)

STROJÍRENSKÝ PRŮMYSL

- Největším odvětvím průmyslu
- Rozsah a kvalita strojírenského průmyslu je ukazatelem hosp. potenciálu i úrovně vědecko-výzkumné základny
- Počátky spojeny s prům. revolucí
- Původně koncentrace do měst – vznik jader budoucích strojírenských regionů
- Významné vazby hutnictví – strojírenství
 - Krize ve 30. letech
 - Další rozvoj v souvislosti s 2. sv. válkou a v období studené války (důležitý lokalizační faktor strategické důvody)
 - Po 2. sv. v. – vznik nových podniků v málo industrializovaných regionech
 - (Žďár n. S. ad.)
 - V 70. letech – rozvoj díky jaderné energetice
 - V 80. letech – disperze i do menších měst

Lokalizační faktory:

- Výrobky často souhrnem velkého počtu dílčích výrob – snaha o co nejširší zastoupení výrob
- Dopravní náklady – při přepravě menších částí menší než u hotových výrobků
- Lokalizace v oblastech spotřeby – v počátcích, dnes pokles s rozvojem dopravy
- Vztah k surovině jen u některých oborů s velkou spotřebou kovů (např. výroba lokomotiv...)

- **LEHKÉ STROJÍRENSTVÍ**

-

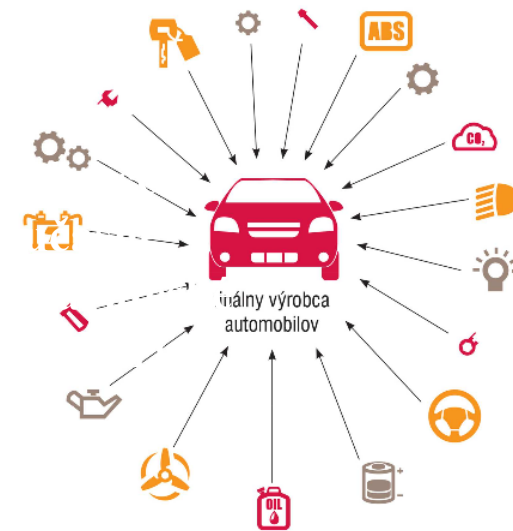
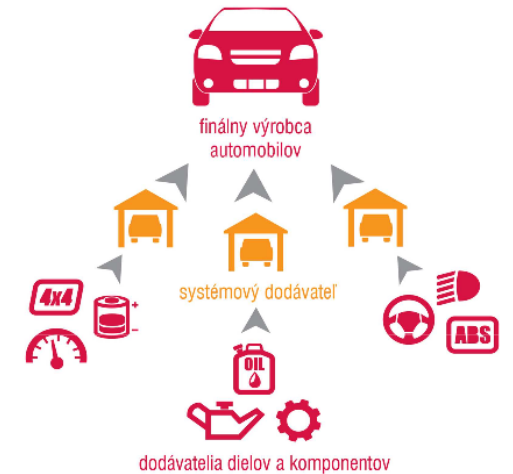
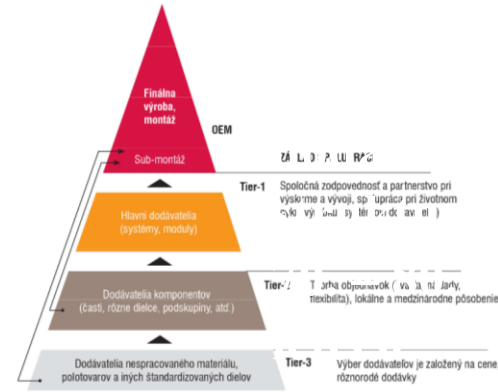
-

-
- **PŘESNÉ STROJÍRENSTVÍ**
-

-
-
- **INVESTIČNÍ STROJÍRENSTVÍ**

Automobilový průmysl

- Jedno z nejdynamičtěji se vyvíjejících průmyslových odvětví
- Konec 19. stol. - vynález automobilu, 20. stol. – velký rozvoj
- Henry Ford – zdokonalení výrobních metod; zavedením hromadné výroby se standardizovanými pracovními postupy produkci automobilů výrazně zlevnil (fordismus)
- Poč. 21. stol. – výroba automobilů globalizovaným odvětvím – rozšíření v množství zemí

Automobilový průmysl

Vzhledem k zajištění výroby z hlediska vývoje, kapitálu, pracovní síly atd. lze rozlišit 2 typy center automobilové výroby:

A) Centra, v nichž je výroba výrazně podporována vývojem

Tradiční centra automobilového průmyslu, ve kterých většinou sídlí i vedení společnosti

Výroba navazuje na konstrukční kanceláře, výzkumné laboratoře a zkušební areály

Vyvíjeny nové typy automobilů

Přijímána strategická rozhodnutí vzhledem k organizaci výroby

USA, Německo, Francie, Japonsko, Škoda v Mladé Boleslavi

B) Centra výroby bez vlastního vývoje

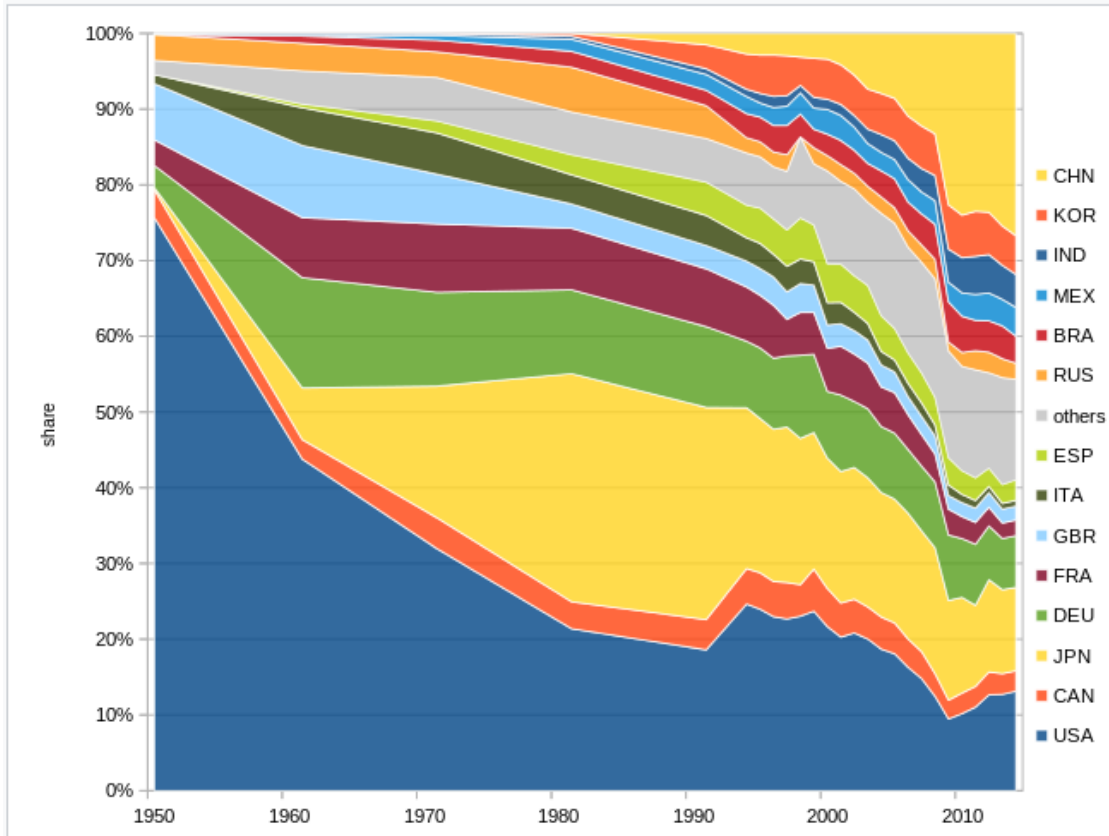
Montážní podniky s licenční výrobou, většinou lokalizovány v oblastech s rel. levnou pracovní silou doplněnou o faktor spotřeby

Technologie a hl. komponenty dodávány z oblastí vývoje

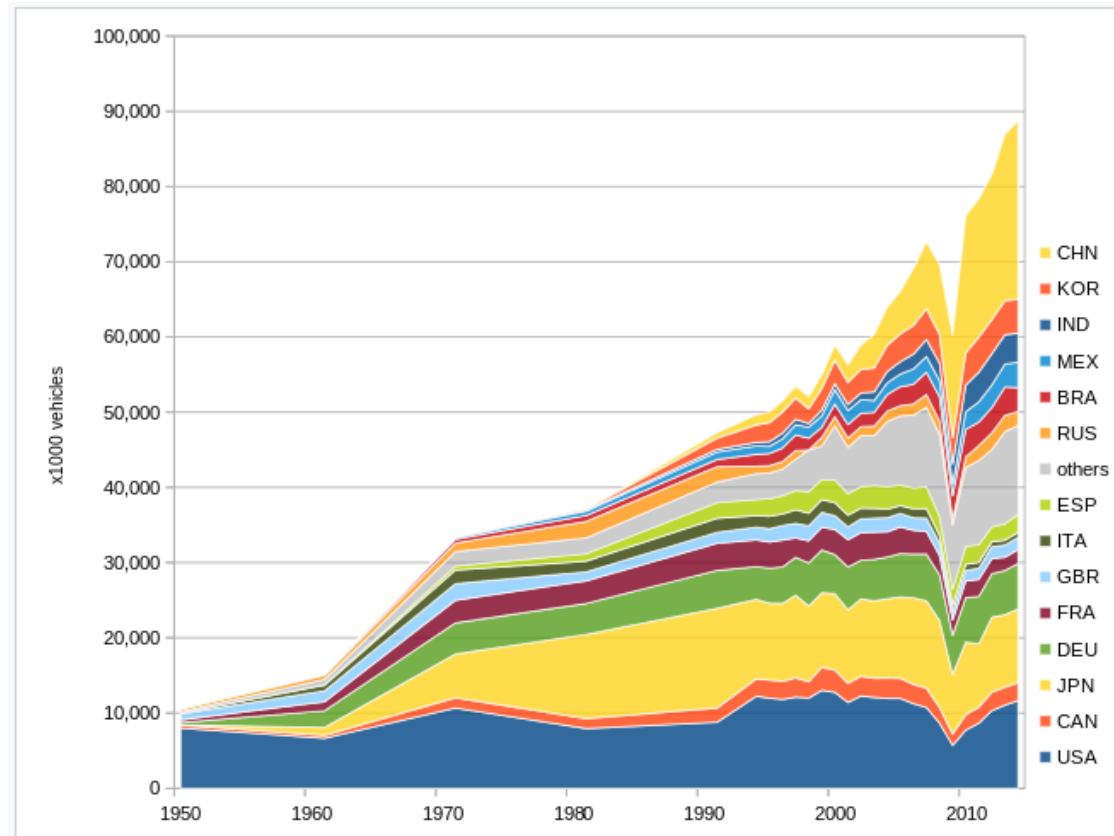
Od 70. let rozvoj ve Španělsku, Mexiku, Brazílii, Belgii

V současnosti – Slovensko, Ukrajina, Turecko, Írán, Čína, Indie

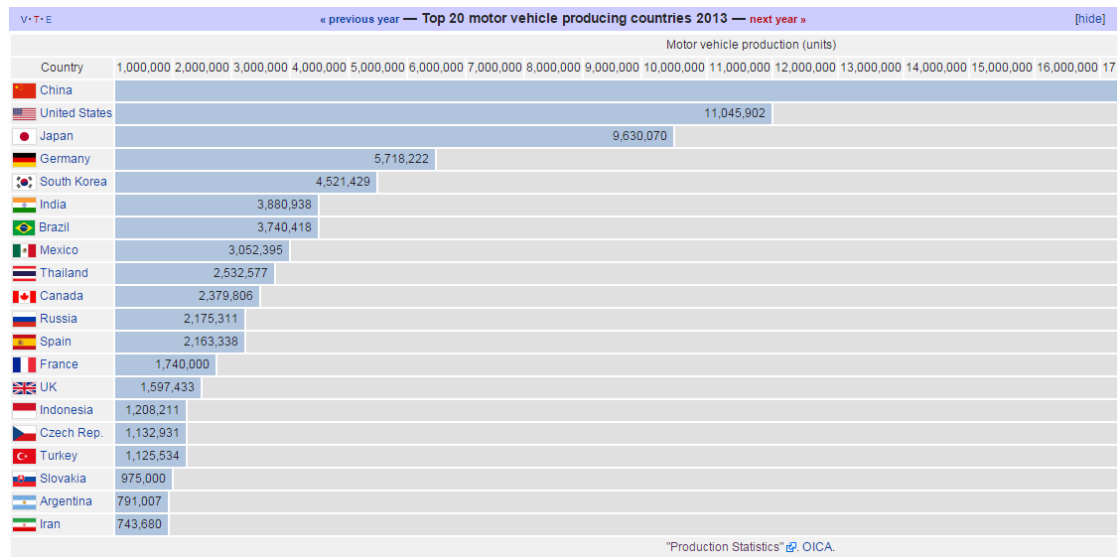

Countries by shares of production since 1950

Countries by volume of production since 1950

3. Volkswagen Group AG Germany)

Audi		Subsidiary	Global
Bentley		Subsidiary	Global
Bugatti		Subsidiary	Global
Lamborghini		Subsidiary	Global
Scania		Subsidiary	Global
SEAT		Subsidiary	Europe, South America, North Africa, Middle East
Škoda		Subsidiary	Global, except North America, Japan and South Africa
Volkswagen		Subsidiary	Global
Volkswagen Commercial Vehicles		Subsidiary	Global

Chemický průmysl

Základní odvětví zpracovatelského průmyslu

Relativně mladé odvětví s rostoucím významem

počátky v 19. století – první výroby anorganické chemie s využitím soli a síry Postupně i rozvoj organické chemie

Impuls pro rychlejší rozvoj – organické syntézy na základě destilace uhlí na poč. 20. stol. (zejména státy Z Evropy – Německo, Francie, VB, později USA)

Poč. 2. pol. 20. stol. – transformace základních vstupních surovin a orientace na ropu a zemní plyn – zásadní přelom v rozvoji chemického průmyslu -> poté se chemický průmysl stal jedním z nejrychleji se rozvíjejících odvětví hospodářství

Obory chemického průmyslu:

Obory průmyslu anorganické chemie (výroba základních anorganických materiálů – kyseliny, zásady, umělá hnojiva ad.)

Obory organické chemie (výroba základních organických látek na bázi ropy a zemního plynu, chemická vlákna, syntetický kaučuk, plasty, barvy ad.)

Chemický průmysl

Na výše uvedené obory navazuje spotřební chemie – produkty určené koncovému spotřebiteli (farmaceutický průmysl, výroba kosmetických, potravinářských nebo čisticích prostředků)

- Na energii náročné obory základní těžké chemie
- Voda + suroviny – důležité pro anorganickou chemii (výroba amoniaku, kyseliny sírové...)
- Voda + suroviny + kvalifikovaná pracovní síla + kapitálová náročnost (biochemie, kosmetika,...)

Lokalizační faktory – energie, suroviny, pracovní síla, investice, voda

- Původní chemický průmysl vázán na energetické zdroje (uhlí – Německo, VB, S Francie, dřevo – Finsko, USA, Kanada, ropa – Rumunsko)
- Nové chemické závody vznikají v dovozních přístavech, na periferiích těžkého průmyslu, energetického průmyslu, v ropných oblastech, na periferii měst a ve vyhovujícím prostředí (výroba léčiv)

Chemický průmysl: Anorganická ch.

- Základem výroba **kyseliny sírové** použití v dalších výroбах org., anorg. i spotřební chemie
- Výroba kys. sírové pro obtížnost přepravy vázaná na oblast jejího dalšího zpracování – většinou přímo v chemických kombinátech
- **Největší producenti – USA, Japonsko, Čína, Německo, Brazílie**
- Největší objem výroby anorg. ch. soustředěn do výroby umělých hnojiv
- Pokles výroby umělých hnojiv ve vyspělých státech Evropy (vysoká zatíženost chemizací, rozvoj biozemědělství), stagnace v Rusku a USA, růst v Číně, Indii, Mexiku

Fosforečná hnojiva

Rusko, USA, Čína, Brazílie... Maroko, Tunisko (těžba fosfátů)

Draselná hnojiva

výroba z draselných solí
Kanada, Rusko, Bělorusko, Německo, Izrael

Dusíkatá hnojiva

výroba na bázi zemního plynu
Čína, USA, Rusko, Indii, Mexiko, státy v okolí Perského zálivu

Chemický průmysl: Organická ch.

- V porovnání s anorganickou chemií velmi dynamický nárůst
- Produkty mají velmi široké uplatnění, využití ve všech hospodářských odvětvích
- **Výroba syntetických materiálů**
 - První umělé hmoty již na poč. 20. stol. – od té doby výrazný nárůst
 - Hl. surovinou při výrobě – ropa a zemní plyn
 - Celková roční světová výroba plastů – cca 120 mil. tun (Evropa + S Amerika – 2/3 podíl)
 - Dynamický rozvoj v Asii (Čína, J Korea, Japonsko) – 1/5 výroby

Syntetické materiály

USA, Japonsko, Německo, Francie, Nizozemsko, Itálie, Rusko, Belgie, Kanada, Čína

Syntetický kaučuk

USA, Japonsko, Francie, Německo, rozvoj v J Koreji

Výroba syntetického kaučuku

Jako náhrada přírodního kaučuku se vyrábí od 30. let 20. stol.

V současné době převyšuje produkci přírodního kaučuku (latex) více než 2x

Zákl. surovinou – ropa a zemní plyn

Chemický průmysl: Organická ch.

Produkce chemických vláken

A) výroba celulózových vláken - Ve vyspělých státech na ústupu

B) výroba syntetických vláken- Od 80. let – dynamický růst

V Irsku – jedno z nosných odvětví „irského ekonomického zázraku“

Chemické vlákna

Centra výroby

USA, V Asie (Japonsko, Tchaj-wan, Čína, J Korea)

Významná část produkce i v evr. zemích
Německo, Itálie, VB

Farmaceutický průmysl

Výrazně orientován na spotřebu

Náročný na kvalifikovanou sílu

Soustředění do spotřebních center

Specializace ve vyspělých státech

Textilní průmysl

- Nejstarší průmyslové odvětví, které stálo u zrodu průmyslové revoluce v 18. století – s jeho rozvojem spojen i rozvoj industrializace. V oborech TP vznikala první tovární výroba na základě výroby manufakturní
 - Dlouhou dobu ve většině průmyslových zemí vedoucím prům. odvětvím
 - V průběhu 20. stol. – strukturální změny v surovinové základně a restrukturalizace prostorového rozložení TP
- Hl. surovinami do 60 let. 20. stol – přírodní suroviny (vlna, bavlna)
- S rozvojem organické chemie v 60. letech nastupují jako hlavní textilní surovina umělá vlákna
 - 80. léta – návrat k přírodním materiálům (prvně směsové tkaniny – synteticko-přírodní vlákna)
 - 90. léta – zvyšování produkce bavlněných tkanin
- Přesto umělá vlákna tvoří hl. podíl
- V současnosti – pomalu rostoucí odvětví
 - Podíl na objemu celkové průmyslové výroby se snižuje, avšak zaměstnanost v globálním měřítku vysoká

Textilní průmysl

- V prostorovém uspořádání rozlišujeme 2 typy textilních průmyslových oblastí
- Staré textilní oblasti – Z Evropa, USA
 - TP zde prošel silnou restrukturalizací – snižování zaměstnanosti, změny v technologii výroby
 - Velikostně převládají střední podniky – soustřeďují se na výrobu s vyšší přidanou hodnotou (speciální textilie, např. žáruvzdorné...)
- Nové textilní oblasti
 - V průmyslově mladších oblastech s pozdějším nástupem industrializace a levnou pracovní silou (JV Asie, některé země Afriky)
 - Výroba zaměřena na objem

Lokalizační faktory:

- **Faktor kvalifikované pracovní síly (TP je náročný na kvantitu pracovníků)**
- **Surovinový faktor – důležitý pro lokalizaci podniků na prvotní úpravu a zpracování přír. materiálů**
- **Faktor spotřeby – nutná vazba TP na oděvní průmysl**

Bavlnářský průmysl

- Nejrozšířenější obor světového průmyslu
- Celková tendence vzestupná
- Charakteristickou tendencí je pokles výroby bavlněných tkanin ve vyspělých zemích Z Evropy nebo v Japonsku a přesun výroby blíže k oblastem pěstování bavlny
- Většina produkce z Číny a Indie, rozvoj výroby v Pákistánu, Brazílii, Egyptě, Turecku nebo středoasijských republikách (např. Uzbekistán)
- Stále silné postavení v USA, ale i zde pokles

VLNAŘSKÝ PRŮMYSL

- V posledních letech výrazný pokles výroby
- Produkce vlny (suroviny) v Austrálii, na Novém Zélandě a v Argentině
- Odtud export do Z evr. zemí (VB, Itálie, Francie, Belgie) – export klesá
- Zvýšení produkce v Indii, Číně, Turecku

Hlavní světové textilní oblasti

JV pobřeží Číny

SZ Indie

J Korea

Tchaj-wan

Stř. Rusko (Jaroslav)

S Itálie

Stř. Anglie

Stř. Polsko

Porúří

JV USA

Japonsko

Potravinářský průmysl

- Zahrnuje desítky oborů, které mají společný cíl – zajistit potravu pro obyvatele
- Zpracovává či upravuje rozmanité produkty RV a ŽV
- Potravinářský průmysl nevytváří rozsáhlé územní komplexy, obvyklé je uspořádání oblastí lokálního významu, kde potravinářství se zemědělství vytváří agrokomplexy (na sebe navazující surovinová a zpracovatelská činnost) – centry obvykle malá města

Lokalizace:

- Uprostřed produkčních zemědělských oblastí – např. sušení a fermentace kávy, výroba sladu, výroba vína, čištění rýže...
- Orientace na spotřebitele – obory, které zpracovávají značně upravené primární suroviny (výroba cukru, mouky...pekárenství...)
- Změna lokalizace s rozvojem technologií – mrazírenství, konzervování... - odpojení lokalizace odvětví a zdroje surovin
- V současnosti – lokalizace velkých podniků spíše do míst spotřeby, drobnější rozptýleny v surovinových oblastech
- Význam faktorů pracovních sil i dopravy klesá

Potravinářský průmysl

Průmysl cukrovarnický

zpracování objemných surovin, proto orientace do spotřebních oblastí
Zpracování ve 2 fázích: 1. výroba surového cukru, 2. konečná úprava (rafinace)

Průmysl tukový

Nejsoustředěnější v celém potravinářství
Spotřeba rozložena nerovnoměrně – vysoká v nejbohatších, hosp. vyspělých zemích
Výroba umělých tuků se neustále zvyšuje

Mlékárenský průmysl

Soustředění blízko chovatelských oblastí (omezené možnosti transportu mléka) a v nich v centrech spotřeby

Masný průmysl

Zpracování masa na uzeniny, konzervy apod.
Značná část se konzervuje v mrazárnách
Lokalizace v oblastech s možností zásobování masem

Potravinářský průmysl

Rybný průmysl

- Zpracování cca 1/2 světového výlovu ryb, přesto značný význam, protože v přímořských oblastech tvoří ryby často hl. složku potravy
- Důležitý obor exportu
- Koncentrace a specializace podle možností výlovu, zpracování ryb především v přístavech

Konzervárenství

- Překryv se zpracováním masa, včetně rybího
- Zpracování o produktů RV (ovoce, zelenina)
- Urbanizace světa při stoupající spotřebě vyžaduje rychlý růst potravinářských oborů
- Spíše oborem menších závodů, často polořemeslný charakter
- Rozmístění orientováno na hlavní produkční oblasti, někdy přístavy
- Většina konzerváren umístěna do hl. koncentrací spotřebitelů

Pivovarnictví

- Zvyšující se spotřeba a nové technologie umožňují koncentraci do velkých závodů ve spotřebních centrech
- Spotřeba piva menší v zemích s produkcí vína, např. ve Středomoří

Dřevozpracující a papírenský průmysl

Společná základní surovina – rozmístění průmyslu poměrně rovnoměrné

Značný podíl dřeva jako palivo (v hosp. odlehlých oblastech)

Hl. produkční oblasti – lesy mírného pásma s jednoduchou skladbou dřevin a snadno dostupné + sub/rovníkové země s velkou zásobou dřevin (Brazílie, Indonésie, Nigérie, Filipíny, Tanzánie)

Nábytkářství – umístění v centech spotřeby

Papírenský průmysl

Náročný na spotřebu vody, proto lokalizace při velkých zdrojích čisté vody a spíše mimo hl. průmyslové a sídelní koncentrace

Negativní vliv na čistotu vody a ovzduší

Hl. materiálem je novinový papír

Průmysl polygrafický

Zcela orientován do spotřebních center

Vyžaduje kvalifikovanou pracovní sílu

Patří mezi nejmladší odvětví, přesto zastoupen ve většině zemí světa